

РЕЦЕНЗИЯ

на представените трудове за участие в конкурс

за академичната длъжност „ДОЦЕНТ”

по: област на висше образование 1. Педагогически науки,

професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика – Педагогика на деца с интелектуална недостатъчност)

обявен от СУ „Св. Климент Охридски” в ДВ, бр. 74/21.08.2020 г.

Рецензент: проф. д-р Снежана Христова Николова

Кандидат: гл. ас. д-р Пенка Тодорова Шапкова-Танева

Като член на научното жури по настоящия конкурс (Заповед на Ректора на СУ № РД 38-474/07.10.2020 г.), съгласно чл. 4, и чл. 25 от ЗРАСРБ, чл. 57 ал. (1) и ал. (2) от Правилника за неговото прилагане, чл. 108 ал (3) от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски” и решение на ФС на Факултета по науки за образованието и изкуствата, (Протокол №15/24.09.2020 г.), представям РЕЦЕНЗИЯ.

В конкурса за „доцент” за нуждите на катедра „Специална педагогика и логопедия” към ФНОИ, като единствен кандидат участва гл. ас. д-р Пенка Тодорова Шапкова-Танева от СУ „Св. Климент Охридски”.

Общо представяне на получените материали

Процедурите по хода на конкурса са в съответствие със Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности на СУ „Св. Климент Охридски”. Документите и материалите, представени от гл. ас. д-р Пенка Шапкова отговарят на всички на изисквания на ЗРАСРБ, Правилника за неговото прилагане и съответния Правилник на СУ „Св. Климент Охридски”.

За участие в обявения конкурс гл. ас. д-р Пенка Шапкова е представила пълния комплект необходими документи и материали по процедурата, в съответствие с Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски”, съответно:

1. Автобиография;
2. Дипломи – за висше образование и за образователна и научна степен „доктор”;

3. Документ за заемане на академична длъжност и удостоверение за трудов стаж по специалността;

4. Документи доказващи изпълнението на изискванията по чл. 105, ал. 1, т.2 (документи за учебна работа, документи за научно-изследователска дейност – проекти, сертификати от обучения и участия в проекти и конференции);

5. Списък на публикации (списък на всички публикации и списък на публикациите, представени за участие в конкурса;

6. Списък на публикации, конференции, проекти и научни ръководства, генериран от системата „Авторите“;

7. Справка по образец за изпълнение на минималните национални изисквания и на допълнителните изисквания на СУ „Св. Климент Охридска“;

8. Справка за цитирания на научни публикации на кандидата от Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“;

9. Справка за оригиналните научни приноси, със съответните доказателства;

10. Справка за показателите по чл. 112, ал. 2 с подходящите доказателства;

11. Научни трудове, представени за участие в конкурса (монографии, статии, студии);

12. Резюмета на рецензираните публикации.

Гл. ас. Шапкива е приложила списък с общо 46 публикации. В конкурса за доцент **участва с 38** от тях. Списъкът на научните трудове за участие в обявения конкурс включва дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“; **1 монография**, представена като хабилитационен труд; **1 монография**, която не е представена за основен хабилитационен труд; **1 статия**, публикувана в научно издание, реферирано и индексирано в световноизвестни бази данни с научна информация (Global Impact & Quality Factor 1. 322, 2016); **33 статии**, публикувани в нереперирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни токове; **1 студия**, публикувана в редактирани колективни токове и **1 глава** от колективна монография.

Документацията представена от гл. ас. д-р Шапкива по конкурса е стриктно и прецизно организирана и съдържа пълната информация.

1. Кратки биографични данни за кандидата

Гл. ас. д-р Шапкива е преподавател в катедра „Специална педагогика и логопедия“ на Факултет по науки за образованието и изкуствата към СУ „Св. Климент Охридски“. В конкурса за „доцент“ тя е единствен кандидат.

През 1997 г. се дипломира като магистър по Специална педагогика, със специализации Логопедия и Педагогика на деца с интелектуална недостатъчност в СУ

„Св. Климент Охридски”. Притежава втора специалност по Културология, получена във Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски” (1997 г.).

В периода 2008 г. – 2018 г. е получила редица сертификати за успешно преминати обучения и участия по проекти като например: – „Ранна интервенция и двигателно развитие при малки деца със синдром на Даун” (Фондация „Детски усмивки” – гр. София); „Хранителна и орофациална терапия” и „Ключови умения при терапия на деца и юноши” (Терапевтичен и обучителен център „Пулмелина” – гр. София); „Сензорна преработка и Brain Gym” и „Основни принципи за оценка и подкрепа на деца със сензорно-интегративни дисфункции” (Център за приобщаващо образование – гр. София); „Академично писане”, „Електронни учебни среди за ЧЕО” и „Методика на електронното обучение” (по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”) и др. Приложен е доказателствен материал под формата на получени сертификати (приложение №7).

През 2013 г. защитава докторска дисертация по специална педагогика на тема: „Когнитивно функциониране и възможности за обучение при деца със синдром на Даун”, с научен ръководител проф. К. Караджова.

Гл. ас. д-р Шапкова има сериозна експертиза в областта специалната педагогика, получена в професионалното ѝ развитие – като говорен (езиков) терапевт и консултант (в: частен логопедичен кабинет – гр. Хисаря, 1999 – 2006 г.; терапевтичен център към ФНПП при СУ „Св. Климент Охридски”, 2004 – 2007 г.; логопедично студио „Медитер”, 2007 – 2009 г.; 112 ДГ „Детски свят”, гр. София, 2019 г. до момента) и като университетски преподавател (от 2002 г. и към момента) в качеството ѝ на асистент (март 2002 г. – юни 2004 г.), старши асистент (юни 2004 – юли 2007 г.) и главен асистент (от юли 2007 г. до настоящия момент) по 1.2. Педагогика (Специална педагогика) във Факултет по науки за образованието и изкуствата на СУ „Св. Климент Охридски”.

От 2009 г. Пенка Шапкова е член на Национално сдружение на логопедите в България. През 2019 г. е избрана за член на Общото събрание на СУ „Св. Климент Охридски”.

2. Обща характеристика на дейността на кандидата

Оценка на учебно-педагогическата дейност

Гл. ас. Шапкова преподава различни учебни дисциплини на студенти от специалност Специална педагогика в ОКС „бакалавър“ и ОКС „магистър“; на студенти от специалност Логопедия, Социална педагогика, ПУНУП, както и на студенти от специалност Социални дейности на Педагогическия факултет на СУ „Св. Климент

Охридски”. Всички те са свързани със специалната педагогика и приобщаващото образование. В по-голямата част от учебните дисциплини П. Шапкова е титуляр, включително и на електронни курсове за дистанционно обучение към ФНОИ. Част от дисциплините в бакалавърските програми са: Специална педагогика, История на ПДИН, Професионално-трудова подготовка и реализация при ДИН, Педагогика на ДИН, Педагогика на деца с нарушения от аутистичния спектър, Специфични форми на работа при деца с интелектуална недостатъчност, Интегрирано обучение за деца с интелектуална недостатъчност, Приобщаващо образование за деца с ИН, Работа с родители на деца с аутизъм и друга тежка патология и др. В магистърските програми д-р Шапкова преподава по: Специфични форми на работа с ученици с умствена изостаналост и Професионална подготовка като средство за развитие и терапия. Лекционните курсове, които провежда гл. ас. д-р П. Шапкова са на високо академично равнище, съчетавайки научните изследвания с новостите в образователната практика. Гл. ас. Шапкова участва в периодичното актуализиране на учебното съдържание по водените от нея учебни дисциплини, както по отношение на обновяването му, така и по отношение методите на работа. Автор е на учебни дисциплини (задължителни и избираеми) на които е титуляр.

Като доказателствен материал са приложени: удостоверение за трудов стаж, доказващо, че кандидатът е на основен трудов договор към СУ; авторска справка за показатели по чл. 112, ал. 2 (свързани с учебно-преподавателската дейност – аудиторни и извънаудиторни занятия, нововъведения в методите на преподаване, осигуряване на занимания в практическа среда).

Научно-изследователската дейност на гл. ас. д-р П. Шапкова е пълноценна. Тя включва участието ѝ в **един международен** проект и десет национални проекта (сред тях като академичен наставник в проект „Студентски практики”) като член на екипа, учител, координатор и др. От приложената информация личи активната преподавателска и изследователска дейност на П. Шапкова, както и работата ѝ със студенти и докторанти в научно-изследователски и художественотворчески проекти и ангажираността ѝ във всички аспекти на университетския живот на СУ.

Рецензент е на повече от 100 дипломни работи на студенти от магистърски програми на български и на чужд език. Има участие в научно ръководство в екип с хабилитирани преподаватели на 12 студенти от магистърска програма по Специална педагогика на английски език и 1 научно ръководство на български език. Участвала е в комисии по защити на дипломни работи и дипломни проекти на студенти и на специализанти по следдипломна квалификация.

П. Шапкива е взела участие в съставителството на два сборника от научни форуми, както и като помощник главен редактор на сп. Специална педагогика и Логопедия (юни – декември 2013 г.).

Активно участие в различни дейности, свързани с организирането на семинари, обучения, конференции, учредяването на родителски организации: „Сдружение на родители на деца със синдром на Даун” (2008 г.) и „Сдружение родители на деца с нарушения от аутистичния спектър” (2011 г.); на културни мероприятия, празници на общността в рамките на ФНОИ (ФНПП) към СУ „Св. Климент Охридски” и др.

Оценка на научната и публикационната дейност на кандидата

В резултат на научните си интереси и изследователски търсения гл. ас. П. Шапкива представя достатъчно научни публикации, които са в съответствие с профила на обявения конкурс за доцент.

Научните трудове на гл. ас. д-р Пенка Шапкива, участващи в конкурса по съответните рубрики могат да се представят по следния начин:

✓ Монографии – 3 (1 – в съавторство);

В конкурса за „доцент” са включени 2 самостоятелни монографии – „Подходи за личностно развитие, подкрепа и приобщаване на деца със синдром на Даун,” (2020 г.), 280, ISBN: 978-954-07-5037-8, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“ (представена като хабилитационен труд) и „Как да работим с деца с аутизъм” (2013 г.), 129, ISBN: 978-954-9619-55, Издателство РААБЕ, София. Включена е колективна монография „Децата със синдром на Даун – Ръководство за специалисти и родители” (2008 г.), 216, ISBN: 978-954-9400-59-5, Издателство „Рал-Колобър” (участието на кандидата е: към глава I – 1., 2., 3., глава II – към 2.1., 2.2.1.; към 2.2.2., към 2.3; глава III – 2.1., 3.1., 3.3.1.; глава IV – 1., към 4.2 и 4.3.; глава VI – 2.).

✓ Студии, публикувани в редактирани колективни томове – 1;

Студията е публикувана в Годишник на СУ „Св. Климент Охридски” (том 107, 2016 г.).

✓ Публикации в научни списания – 16;

Две от публикациите са в международни (сръбски) списания, едното от които – International Journal, KNOWLEDGE IN PRACTICE, е с Global Impact & Quality Factor 1.322 (2016). Останалите 14 статии са поместени в сп. Специална педагогика, сп. Специална педагогика и Логопедия (наследник на сп. Специална педагогика) и сп. Предучилищно възпитание. Две от публикациите са в съавторство с други автори.

✓ Статии и доклади в сборници, международни конференции – 18.

Публикациите са поместени в сборници и годишници на СУ „Св. Климент Охридски”, РУ „Ангел Кънчев”, ШУ „Еп. Константин Преславски” и др. Два от материалите са в съавторство и два са под печат.

От горепосоченото могат да се направят следните *констатации*:

1) предложените за рецензиране научни трудове съответстват на профила на конкурса;

2) от цялата научна продукция на кандидата участията в колективни монографии и статии са 5 (13,2%) – доказателство за афинитет към самостоятелно изследователско търсене;

3) представените научни публикации са със строго обособени тематични приоритети.

3. Основни приноси (научни, научно-приложни и приложни) и цитирания

Публикационната активност на кандидата е богата по съдържание.

Безспорно най-значим с важноста на разглежданата проблематика е **монографичният труд** „*Подходи за личностно развитие, подкрепа и приобщаване на деца със синдром на Даун,*” (2020 г.), 280, ISBN: 978-954-07-5037-8, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“. Той е пряко свързан с експертизата на гл. ас. д-р Шапкова. В него е представен детайлен анализ на спецификите в развитието на децата с Даун синдром – сензомоторно, невропсихологично, когнитивно, социално развитие. Това е много стойностна публикация с изследователска насоченост, състояща се от 8 глави. Първите три (теоретични) глави предлагат много добър качествен анализ и обзор на явлениято „синдром на Даун”, на същността, етиологията, честотата и формите на синдрома, като са разгледани и съвременните и актуални медицински аспекти, отнасящи се до здравните проблеми, методите за диагностика и възможностите за реконструктивна пластика при деца със синдрома на Даун. Четвърта глава описва особеностите на личностното им развитие – двигателно, познавателно, езиково, поведенческо. Пета глава се съсредоточава върху терапевтичните стратегии, детайлно се представят видовете терапии при деца с Даун синдром: двигателна, логопедична, игрова, арттерапии и пр. В шеста глава е акцентирано на възможностите за ранно въздействие и оказване на ранна помощ чрез различни подходи и програми за обучение. В нарочен параграф се дискутират предизвикателствата и перспективите за корекционно-развиващо обучение на тези деца в контекста на новата парадигма за приобщаващо образование. Седма глава представя данни от собствени изследвания и експерименти на автора, както и описание на индивидуални случаи от образователната практика на деца със синдрома на Даун. Анализът на събраните данни е подробен и

коректен и води до значими изводи относно когнитивните профили на децата с това нарушение. Получените резултати са с принос за теорията и практиката. Застъпена е идеята, че не децата със синдром на Даун трябва да се променят, а промяната трябва да е в обществото като цяло – специалисти, учители, съученици, родители. В последната осма глава са описани родителският опит, формите на взаимодействие с родителите на деца с Даун синдром, както и съвети и препоръки към тях.

Втората монография за участие в конкурса е *„Как да работим с деца с аутизъм”* (2013 г.), 129, ISBN: 978-954-9619-55, Издателство РААБЕ, София. В нея се анализират становища на учени от световна величина по отношение особеностите в развитието на децата с разстройства от аутистичния спектър, както и някои подходи за терапия и обучение. Визира се ранното начало на проявите, като акцент е поставен на психолого-педагогическата характеристика на децата с това нарушение. В пет отделни глави са описани проявите на аутизма; подходите за обучение и корекционно-терапевтично въздействие; стратегиите за подкрепа в детската градина и в училището и ролята на семейството като партньор в обучителния и терапевтичния процес при дете с разстройство от аутистичния спектър. Ценното, според мен, в тази „малка книжка в помощ на учителя” е практическата насоченост и предоставената възможност да се подберат релевантни подходи за ранно въздействие от специалисти и родители във всеки конкретен случай.

Третата монография (в която П. Шапкова е трети автор) е *„Децата със синдром на Даун – Ръководство за специалисти и родители”* (2008 г.), 216, ISBN: 978-954-9400-59-5, Издателство „Рал-Колобър”. В съдържателно отношение тя се доближава до самостоятелната монография на кандидата от 2020 г. В нея са представени важни аспекти на синдрома на Даун – причини, разпространение, особености и възможности за развитие. Това ръководство е ценно със споделените лични истории на родители на деца със синдром на Даун, с описания практически опит на различни специалисти, с изведените практически идеи, насоки и препоръки за работа.

В списъка с публикации за участие в конкурса присъства *студия „Индивидуалните познавателни различия при деца със синдром на Даун”* публикувана в Годишник на СУ „Св. Климент Охридски”, 165-194 (том 107, 2016 г.). В нея е представено проучване на спецификите в когнитивното функциониране на деца със синдрома на Даун в България. Очертан е проблемът за индивидуалните различия в познавателното им развитие. Тази насока е особено актуална с цел подбор на ефективни стратегии в корекционното обучение и терапевтични подходи за работа. Представените резултати и изводите от тях са важни за педагогическата практика и считам, че студията е подходяща за генериране на бъдещи проучвания в тази област.

Списъкът от научни статии и доклади включва 34 заглавия. Основните научно-изследователски интереси и научни постижения могат да се диференцират условно в няколко тематични приносни направления:

✓ *Личностно развитие, социализация и приобщаване на децата с Даун синдром* – Г7-1, Г7-2, Г7-6, Г7-7, Г7-11, Г7-12, Г7-13, Г7-19, Г7-21, Г7-24, Г9-1, Г10-1;

Това е най-голямото изследователско поле, към което гл. ас. д-р Шапкина насочва своите научни и изследователски търсения. Забелязва се траен интерес към разработване на важни и актуални научно-изследователски проблеми, свързани с особеностите в развитието на децата със синдром на Даун и подходите за терапия и обучение. Те имат принос за практическото приложение на резултатите от проведените от автора емпирични изследвания с цел оптимизиране на корекционно-терапевтичната работа на различните специалисти.

✓ *Деца с аутизъм – теоретически постановки, диагностика, подходи за въздействие, общуване* – Г7-4, Г7-5, Г7-8, Г7-24, Г7-25, Г7-28;

Публикациите представят редица проучвания в областта на ранната диагностика, терапевтичните подходи и обучението на децата с разстройства от аутистичния спектър. Съдържат практически насоки, целящи да подпомогнат специалисти и родители за прилагане на работещи инструменти и практики в работата с тези деца.

✓ *Умствено изостанали ученици – познавателно и социално развитие, обучение, социализация* – Г7-3, Г7-10, Г7-14, Г7-18, Г7-27, Г7-30;

В посочените публикации се разглеждат ефективни подходи за формирането и развитието на полезни социални умения при деца с тежки интелектуални затруднения. Предучилищното образование е представено като ключов фактор за познавателното, социалното и цялостното личностно развитие на децата с интелектуална недостатъчност. С приносно значение е представеното експериментално проучване, свързано с установяването на равнището на развитие на познавателните процеси и възможностите за учене при деца с интелектуална недостатъчност. Предложен е авторски модел на арт терапевтично въздействие, апробиран при деца с умерена и тежка степен на умствена изостаналост, в условията на институция от затворен тип. Акцентирано е върху значението на прилагане на ефективни стратегии за корекционно-терапевтично въздействие за развитие на индивидуалните познавателни възможности на тези деца. Посочват се механизми за прилагане на ефективни методи за ранна интервенция за преодоляване на недостатъците (дефицитите) в развитието им.

✓ *Специално образование, обучение и терапия на деца и ученици със специални образователни потребности* образование – Г7-16, Г7-17, Г7-20, Г7-22, Г7-31, Г7-32;

В посочените статии се представя, от различни гледни точки, особено значимият днес въпрос за приобщаване и подкрепа за личностното развитие на децата и учениците със специални образователни потребности. В контекста на новите образователни политики за деца със СОП от съществено значение е познаването и прилагането на подходи за подкрепа на личностното развитие и приобщаване. На анализ са подложени някои подходи за обучение на деца със СОП, приложими в педагогическата практика у нас и по света. Гл. ас. д-р Шапкова представя специфични стратегии за обучение и подкрепа на тези деца в масовата педагогическа практика. Тази тема е актуална и може да бъде предмет на по-широк изследователски интерес, предвид динамиката на промените в образованието за деца със СОП в страната. Изследователски интерес представлява и темата за способностите за учене на децата със специални образователни потребности. В този контекст са разглеждани особеностите на невроразвитийните функции при тези децата като инструмент на ученето, оценяването и конструирането на индивидуални невроразвитийни профили както и като предпоставка за ефективни терапия и обучение, Подчертава се връзката на индивидуалните когнитивни профили с уменията (възможностите) за учене при децата със СОП.

✓ *Подготовка и квалификация на педагогически специалисти и студенти за работа с деца със специални образователни потребности – Г7-15, Г7-26, Г7-29;*

На анализ са подложени въпроси на подготовката и квалификацията на педагозите, работещи с деца и ученици със специални образователни потребности. Очертани са компетенциите на логопедите и специалните педагози за качествено осъществяване на образователната парадигма, свързана с приобщаващото образование. Посочена е авторска гледна точка по отношение разбирането на креативността като ценен личностен ресурс в работата на тези специалисти. Поставена е на обсъждане практическата им подготовка, като са предложени позитивни практики за качествено образование и преодоляването на страховете, тревогите и личните бариери в умовете на младите хора, които ги поставят пред сериозни предизвикателства, свързани с приемането на децата с нарушения в развитието.

✓ *Подкрепа на родители на деца със специални образователни потребности – Г7-9, Г7-23, Г7-33.*

Статиите разглеждат някои съвременни подходи за подкрепа на деца със СОП и техните семейства в контекста на включващото обучение. Коректно е обоснована ролята на семейството в процеса на образование и социализация на децата и учениците със специални образователни потребности в общообразователна среда. Акцентирано е на важността на сътрудничеството на детска градина/училище и родители и е защитена

идеята за развитие на партньорски отношения със семействата на децата със специални образователни потребности за ефективно осъществяване на образователния им процес. В този контекст са представени полезни препоръки за справяне с негативните родителски емоции. Обсъждат се важни въпроси, свързани с грижата, отглеждането, терапията и обучението на деца със специални образователни потребности. Предлагат се модели (програми) за ранна помощ и подкрепа. Изследвани и анализирани са възможностите на децата да играят в домашната среда. Обсъдени са основните компоненти на игралната среда. Представени са резултати от пилотно проучване за отношението на родителите към ролята на играта на децата със СОП.

Представената за конкурса публикационна дейност представя гл. ас. д-р Пенка Шапкива като последователен и коректен изследовател на значими въпроси в областта на специалната педагогика.

Информация за *приносите* (научни, научно-приложни, приложни) се съдържа в самооценката, направена от кандидата Пенка Шапкива, която извежда приносните моменти на своите публикации (справка с доказателства, приложение №14):

Изразявам съгласието си с всички посочени приноси, които безспорно са лично дело на кандидата.

Относно забелязаните **цитирания**, обстоен доказателствен материал е приложен в две приложения – от отдел „Библиографско и информационно обслужване. Междубиблиотечно заемане” на Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий”, където са открити общо 17 броя цитирания в български и чужди научни издания и в справка за изпълнение на минималните изисквания, където са посочени в показател Д12 – 7 цитирания и в показател Д13 – 2 цитирания. Приложените доказателства за цитируемостта са напълно достатъчни и обхващат широк диапазон от време.

4. Критични бележки и препоръки

Нямам критични бележки по същество към документацията и публикациите в конкурса. Оценявам по достойнство цялата научна продукция на кандидата, участваща в конкурса.

5. Лични впечатления

Личните ми впечатления от гл. ас. д-р Пенка Шапкива са изключително позитивни. Колегата прави впечатление на отговорен, целенасочен и амбициозен изследовател и преподавател. Съчетаваща висок професионализъм, академично поведение и добронамереност тя споделя своята експертиза със студенти, с колегията, с интересувашите се.

Заклучение

Кандидатурата на гл.ас. д-р П. Шапкива за „доцент” в професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика – Педагогика на деца с интелектуална недостатъчност) напълно съответства на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за негово приложение. Цялостната научно-изследователска, преподавателска и проектна дейност на кандидата в областта специалната педагогика, както и високата му академична и професионална активност, го утвърждават като уважаван преподавател, колега и учен. В професионалното си развитие гл.ас. д-р П. Шапкива е преминала през всички етапи в йерархията на научното израстване: асистент, старши асистент, главен асистент и доктор по специална педагогика.

Кандидатът в конкурса е представил достатъчен брой научни трудове. В разработките му има научни и приложни приноси. Работата на гл.ас. д-р П. Шапкива като преподавател и автор на научна литература е свидетелство за отговорни отношение към учебната дейност.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове и анализ на тяхната значимост и съдържащите се в тях научни и приложни приноси, както и личните ми впечатления, са основание убедено да дам **положителна оценка** и да препоръчам на уважаемото Научно жури да предложи на Факултетния съвет на Факултета по науки за образованието и изкуствата **да бъде избрана гл. ас. д-р Пенка Тодорова Шапкива-Танева** на академичната длъжност „ДОЦЕНТ” в СУ „Св. Климент Охридски” по област на висше образование Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика – Педагогика на деца с интелектуална недостатъчност).

29.11.2020 г.
гр. Шумен

Изготвил рецензията:

/проф. д-р Снежана Николова/

REVIEW

of the submitted papers for participation in competition
for the awarding of the academic position „ASSOCIATE PROFESSOR”
in the Higher Education Area 1. Pedagogical Sciences,
professional field 1.2. Pedagogy (Special Education Pedagogy of children with intellectual
disabilities)
announced by Sofia University St. Kliment Ohridski,
in the SG, Issue 74 of August, 21st 2020

Reviewer: Prof. Dr. Snezhana Hristova Nikolova

Candidate: chief assistant dr Penka Todorova Shapkova-Taneva

As a member of the scientific jury for this competition (Order of the Rector of Sofia University RD 38-474/07.10.2020), and in accordance with Art. 4, and Art. 25 Law for Academic Staff Development of the Republic of Bulgaria (LASDRB), art. 57 para. (1) and para. (2) of the Regulations for its implementation, art. 108 para (3) of the Regulations for the conditions and the order of acquisition of scientific degrees and academic positions in Sofia University St. Kliment Ohridski and in accordance with the decision of the Faculty of Science of the Faculty of Education and Arts (Minutes №15/24.09.2020), I present a REVIEW.

The only candidate who has submitted papers for the competition for „Associate Professor” and for the needs of the Department of Special Pedagogy and Speech Therapy at Faculty of Science of the Faculty of Education and Arts is Ch. Assistant Professor Dr. Penka Todorova Shapkova-Taneva from Sofia University „St. Kliment Ohridski”.

General presentation of the submitted materials

The procedures in the competition are in accordance with the Law for Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria (LASDRB) and the Regulations for the conditions and procedure for acquiring scientific degrees and academic positions at Sofia University “St. Kliment Ohridski”. The documents and materials submitted by Ch. Assistant Professor Dr. Penka Shapkova meet all the requirements of LASDRB as well as Regulations for its implementation and the Regulations of Sofia University „St. Kliment Ohridski”.

Ch. Assistant Professor Dr. Penka Shapkova has submitted the full set of necessary documents and materials on the procedure, in accordance with the Regulations on the terms and conditions for acquiring scientific degrees and academic positions at Sofia University „St. Kliment Ohridski”, as follows:

1. Autobiography;

2. Diplomas – for higher education and for educational and scientific degree „Doctor”;
3. Document for holding an academic position and certificate for work experience in the specialty;
4. Document proving the fulfillment of the requirements under art. 105, para. 1, item 2 (documents for educational work, documents for research activity – projects, certificates from trainings and participations in projects and conferences);
5. List of publications (list of all publications and list of publications submitted for participation in the competition);
6. List of publications, conferences, projects and scientific manuals generated by the „Authors” system;
7. Information on a sample for fulfillment of the minimum national requirements and of the additional requirements of Sofia University „St. Kliment Ohridski”;
8. Information on citations of scientific publications of the candidate from the National Library „St. St. Cyril and Methodius”;
9. Information on the original scientific contributions, with the relevant evidence;
10. Information on the indicators under Art. 112, para 2 with the relevant evidences;
11. Scientific papers submitted for participation in the competition (monographs, articles, studies);
12. Summaries of peer-reviewed publications.

Ch. Assistant Professor Shapkova has submitted a list of a total of 46 publications. She **takes part** in the competition for associate professor **with 38 of them**. The list of scientific papers for participation in the announced competition includes a dissertation for the award of educational and scientific degree „Doctor”; **1 monograph**, which has been presented as a habilitation thesis; **1 monograph**, which is not presented for main habilitation work; **1 article** published in a scientific journal, referenced and indexed in world-famous databases with scientific information (Global Impact & Quality Factor 1. 322, 2016); **33 articles** published in non-peer-reviewed journals with scientific review or published in edited collective volumes; **1 scientific article(study)** published in edited collective volumes and **1 chapter** of a collective monograph.

The papers submitted by Ch. Assistant Professor Dr. Shapkova for the purposes of the competition are strictly and precisely organized and contain complete information.

1. A few background notes on the candidate

Ch. Assistant Professor Dr. Shapkova is a lecturer in the Department of Special Pedagogy and Speech Therapy at the Faculty of Science, Education and Arts at Sofia

University „St. Kliment Ohridski”. She is the only candidate in the competition for „associate professor”.

In 1997 she received a master's degree in Special Pedagogy, with specializations in Speech Therapy and Pedagogy of Children with Intellectual Disabilities at Sofia University „St. Kliment Ohridski”. She also has a major in Culturology, which was obtained at the Faculty of Philosophy at Sofia University „St. Kliment Ohridski” in 1997.

In the period 2008 – 2018 she received a number of certificates for successfully completed training and participation in projects such as: – „Early intervention and motor development in young children with Down syndrome” (Foundation „Children's Smiles” – Sofia); „Nutritional and orofacial therapy” and „Key skills in therapy of children and adolescents” (Therapeutic and training center „Pulmelina” – Sofia); „Sensory processing and Brain Gym” and „Basic principles for assessment and support of children with sensory-integrative dysfunctions” (Center for Inclusive Education – Sofia); „Academic writing”, „Electronic learning environments for CEO” and „Methodology of e-learning” (under the Operational Program „Human Resources Development”), etc. Evidence in the form of certificates obtained is attached.

In 2013 she defended her doctoral dissertation in special pedagogy on the topic: „Cognitive functioning and learning opportunities in children with Down syndrome”, her supervisor was Prof. K. Karadjova.

Ch. Assistant Professor Dr. Shapkova has an impressive expertise in the field of special pedagogy, which she has attained during the process of her professional development as follows: – as a speech (language) therapist and consultant (in: private speech therapy office – Hissarya, 1999 – 2006; therapeutic center at FNPP at Sofia University „St. Kliment Ohridski”, 2004 – 2007; speech therapy studio „Mediter”, 2007 – 2009; 112 Kindergarden „Children's World”, Sofia, 2019 to date) and as a university lecturer at present) in her capacity as an assistant (March 2002 – June 2004), senior assistant (June 2004 – July 2007) and chief assistant (from July 2007 to the present) under 1.2. Pedagogy (Special Pedagogy) at the Faculty of Science, Education and Arts of Sofia University „St. Kliment Ohridski”.

Penka Shapkova has been a member of the National Association of Speech Therapists in Bulgaria since 2009. In 2019 she was elected a member of the Academic meeting of Sofia University „St. Kliment Ohridski”.

2. General characteristics of the candidate's activity

Assessment of educational and pedagogical activity

Ch. Assistant Professor Shapkova teaches various subjects to students majoring in Special Pedagogy at the Bachelor's and Master's degrees. She also teaches students from these

majors: speech therapy, Social pedagogy, Pre-school and elementary school pedagogy, as well as students majoring in Social Activities at the Faculty of Pedagogy at Sofia University „St. Kliment Ohridski”. All of them are related to special pedagogy and inclusive education. In most of the disciplines P. Shapkova is a holder, including e-courses for distance learning at Faculty of Science, Education and Arts. Some of the disciplines in the bachelor's programs are: Special pedagogy, History of intellectual deficiency education, vocational training and implementation in intellectual deficiency disorder (IDD), Pedagogy of intellectual deficiency education s, Pedagogy of children with autism spectrum disorders, Specific forms of work for children with IDD, Integrated education for children with intellectual disabilities, Inclusive education for children with intellectual deficiency. She has also worked with parents of children with autism and other serious pathology, etc. In the master's programs Dr. Shapkova teaches: Specific forms of work with students with mental retardation and Vocational training as a tool for development and therapy. The lecture courses conducted by Ch. Assistant Professor Dr. P. Shapkova are at a high academic level, combining research with innovations in educational practice. Ch. Assistant Professor Shapkova participates in the periodic updating of the curriculum in the disciplines she teaches, both in terms of its renewal and in terms of working methods. She is a lecturer of disciplines she has developed (both compulsory and elective).

The following are attached as evidence: a certificate of work experience proving that the candidate has a basic employment contract with Sofia University; author's reference for indicators under art. 112, para 2 (related to the teaching-teaching activity – classroom and extracurricular classes, innovations in the teaching methods, provision of classes in a practical environment).

Ch. Assistant Professor Dr. P. Shapkova' *scientific and research activity* is valuable. It includes her participation in **one international project** and ten national projects (among them as an academic mentor in the project „Student Internships”) as a team member, trainer, coordinator, etc. The enclosed papers prove the active teaching and research activities of P. Shapkova. These papers also show her work with students and doctoral students in research and artistic projects and her involvement in all aspects of university life at Sofia University.

She has been a reviewer of more than 100 diploma theses of students from master's programs in Bulgarian and in a foreign language. She has taken part in developing a scientific guide in a team with habilitated lecturers of 12 students from the master's program in Special Pedagogy in English and 1 scientific guide in Bulgarian. She has participated in commissions for defense of diploma theses and diploma projects of students and postgraduate graduates.

P. Shapkova has participated in the compilation of two collections of scientific forums, as well as assistant editor-in-chief of the magazine *Special Pedagogy and Speech Therapy* (June – December 2013).

Active participation in various activities related to the organization of seminars, trainings, conferences, the establishment of parent organizations: „Association of Parents of Children with Down Syndrome” (2008) and „Association of Parents of Children with Autism Spectrum Disorders” (2011); of cultural events, community holidays within the Faculty of Science, Education and Arts at Sofia University St. Kliment Ohridski, etc.

Evaluation of the candidate’s scientific and publishing activity

As a result of his scientific interests and research, Ch. Assistant Professor P. Shapkova has submitted enough scientific publications that are in accordance with the scientific field of the announced competition for associate professor.

The scientific works of Ch. Assistant Professor Dr. Penka Shapkova, which have been submitted for participation in the competition under the relevant headings, can be presented in the following way:

✓ Monographs – 3 (1 – as a co-author);

The competition for „Associate Professor” includes 2 independent monographs – „Approaches to personal development, support and inclusion of children with Down syndrome”, (2020), 280, ISBN: 978-954-07-5037-8, University publishing house „St. Kliment Ohridski” (presented as a habilitation thesis) and „How to work with children with autism” (2013), 129, ISBN: 978-954-9619-55, RAABE Publishing House, Sofia. Included is a collective monograph „Children with Down Syndrome – A Guide for Professionals and Parents” (2008), 216, ISBN: 978-954-9400-59-5, Ral-Colobar Publishing House (candidate's participation is: to Chapter I – 1., 2., 3., Chapter II – to 2.1., 2.2.1.,; to 2.2.2., to 2.3; Chapter III – 2.1., 3.1., 3.3.1, Chapter IV – 1., to 4.2 and 4.3, Chapter VI – 2.).

✓ Scientific articles published in edited collective volumes – 1;

The study was published in the Yearbook of Sofia University „St. Kliment Ohridski” (volume 107, 2016).

✓ Publications in scientific journals – 16;

Two of the publications are a part of international (Serbian) journals, one of which – International Journal, KNOWLEDGE IN PRACTICE, has Global Impact & Quality Factor 1.322 (2016). The other 14 articles have been published in the magazine *Special Pedagogy*, the magazine *Special Pedagogy and Speech Therapy* (successor of the magazine *Special Pedagogy*) and the magazine *Preschool Education*. Two of the publications are co-authored.

✓ Articles and reports in proceedings, international conferences – 18.

The publications have been published in collections and yearbooks at Sofia University „St. Kliment Ohridski”, „Angel Kanchev” University of Ruse, „Konstantin Preslavski” University of Shumen, etc. Two of the materials are co-authored and two are in print.

From the above, the following conclusions can be drawn:

4) the submitted scientific papers for review are in accordance with the field of the competition;

5) the candidate’s participation in collective monographs and articles comes to a total of 5 (13.2%) – proof of affinity to independent research search;

6) the submitted scientific publications have strictly differentiated thematic priorities.

3. Major contributions (scientific, scientific-applicable and practical) and citations

The candidate’s publication activity is rich in content.

Undoubtedly, the most significant one is the monograph *„Approaches to personal development, support and inclusion of children with Down syndrome”, (2020), 280, ISBN: 978-954-07-5037-8, St. Kliment Ohridski University publishing house. It directly corresponds to the expertise of Ch. Assistant Professor Dr. Shapkova. It presents a detailed analysis of the specifics of the development of children with Down syndrome – sensorimotor, neuropsychological, cognitive, social. This is a very valuable research-oriented publication consisting of 8 chapters. The first three (theoretical) chapters offer a very good analysis and overview of the phenomenon of „Down syndrome”, the nature, etiology, frequency and forms of the syndrome, as well as current and current medical aspects related to health problems, diagnostic methods and the possibilities for reconstructive plastic surgery in children with Down syndrome. The fourth chapter describes the peculiarities of their personal development – motor, cognitive, linguistic, behavioral. Chapter five focuses on therapeutic strategies, presents in detail the types of therapies in children with Down syndrome: motor, speech therapy, play, art therapy, etc. The sixth chapter focuses on the possibilities for early intervention and early care through various approaches and programs for training. A special paragraph discusses the challenges and prospects for remedial and developmental education of these children in the context of the new paradigm for inclusive education. Chapter seven presents data from the author’s own research and experiments, as well as a description of individual cases from the educational practice of children with Down syndrome. The analysis of the collected data is detailed and relevant and leads to significant conclusions on the matter of the cognitive profiles of children with this disorder. The obtained results contribute to the theory and practice. The idea is that it is not the children with Down syndrome who need to change, but the change in society as a whole – professionals, teachers, classmates, parents.*

The last eighth chapter describes the parenting experience, the forms of interaction with the parents of children with Down syndrome, as well as advice and recommendations to them.

The second monograph for participation in the competition is „*How to work with children with autism*” (2013), 129, ISBN: 978-954-9619-55, RAABE Publishing House, Sofia. It analyzes the opinions of world-class scientists regarding the peculiarities of the development of children with autism spectrum disorders, as well as some approaches to therapy and training. The early onset of the events is referred to, with an emphasis on the psychological and pedagogical characteristics of children with this disorder. The manifestations of autism are described in five separate chapters; the approaches for training and correctional-therapeutic impact; strategies for support in kindergarten and school and the role of the family as a partner in the educational and therapeutic process in a child with an autism spectrum disorder. What is valuable, in my opinion, in this "little book to help the teacher" is the practical orientation and the opportunity provided to select relevant approaches for early intervention by professionals and parents in each case.

The third monograph (in which P. Shapkova is the third author) is „*Children with Down Syndrome – A Guide for Professionals and Parents*” (2008), 216, ISBN: 978-954-9400-59-5, Publishing House „Ral-Kolobar”. In terms of content, it is close to the independent monograph of the candidate from 2020. It presents important aspects of Down syndrome – causes, prevalence, features and opportunities for development. This guide is valuable with the shared personal stories of parents of children with Down syndrome, with the described practical experience of various specialists, with the practical ideas, guidelines and recommendations for work.

The list of publications for participation in the competition includes the study „*Individual cognitive differences in children with Down syndrome*” published in the Yearbook of Sofia University „St. Kliment Ohridski”, 165-194 (volume 107, 2016). It presents a study of the specifics of cognitive functioning of children with Down syndrome in Bulgaria. The problem of individual differences in their cognitive development is outlined. This direction is especially relevant in order to select effective strategies in correctional training and therapeutic approaches to work. The presented results and the conclusions from them are important for the pedagogical practice and I believe that the study is suitable for generating future research in this field.

The list of scientific articles and reports includes 34 titles. The main research interests and scientific achievements can be conditionally differentiated into several thematic contributing areas:

✓ *Personal development, socialization and inclusion of children with Down syndrome*
– G7-1, G7-2, G7-6, G7-7, G7-11, G7-12, G7-13, G7-19, G7-21, G7 -24, G9-1, G10-1;

This is the largest research field Ch. Assistant Professor Dr. Shapkova has focused her scientific research. There is a lasting interest in developing important and current research problems related to the peculiarities of the development of children with Down syndrome and approaches to therapy and training. They contribute to the practical application of the results of the empirical research conducted by the author in order to optimize the correctional and therapeutic work of different specialists.

✓ *Children with autism – theoretical statements, diagnostics, approaches to impact, communication – G7-4, G7-5, G7-8, G7-24, G7-25, G7-28;*

The publications present a number of studies in the field of early diagnosis, therapeutic approaches and education of children with autism spectrum disorders. They contain practical guidelines aimed at helping professionals and parents to apply working tools and practices in working with these children.

✓ *Mentally retarded students – cognitive and social development, training, socialization – G7-3, G7-10, G7-14, G7-18, G7-27, G7-30;*

These publications consider effective approaches to the formation and development of useful social skills in children with severe intellectual disabilities. Preschool education is presented as a key factor for the cognitive, social and overall personal development of children with intellectual disabilities. Of experimental importance is the presented experimental study related to establishing the level of development of cognitive processes and learning opportunities in children with intellectual disabilities. An author's model of art therapeutic effect has been proposed, tested in children with moderate and severe mental retardation, in the conditions of a closed institution. Emphasis is placed on the importance of implementing effective strategies for corrective and therapeutic impact for the development of individual cognitive abilities of these children. Mechanisms for application of effective methods for early intervention for overcoming the shortcomings (deficits) in their development have been indicated.

✓ *Special education, training and therapy of children and students with special educational needs education - G7-16, G7-17, G7-20, G7-22, G7-31, G7-32;*

These articles present, from different points of view, the most important today issue of inclusion and support for the personal development of children and students with special educational needs. In the context of new educational policies for children with SEN, it is essential to know and apply approaches to support personal development and inclusion. Some approaches for teaching children with special educational needs which are applicable in the pedagogical practice in our country and all over the world, are subjected to analysis. Ch. Assistant Professor Dr. Shapkova presents specific strategies for training and support of these children in mass pedagogical practice. This topic is relevant and can be the subject of wider

research interest, given the dynamics of changes in education for children with SEN in the country. Research topics are also the topic of learning abilities of children with special educational needs. In this context, the features of neurodevelopmental functions in these children are considered as a tool for learning, assessment and construction of individual neurodevelopmental profiles as well as a prerequisite for effective therapy and training with special educational needs.

✓ *Training and qualification of pedagogical specialists and students for work with children with special educational needs – G7-15, G7-26, G7-29;*

Issues of training and qualification of pedagogues working with children and students with special educational needs have been analyzed. The competencies of speech therapists and special pedagogues for the quality implementation of the educational paradigm related to inclusive education are outlined. An author's point of view is given regarding the understanding of creativity as a valuable personal resource in the work of these specialists. Their practical preparation is discussed, and positive practices for quality education and overcoming fears, anxieties and personal barriers in the minds of young people are proposed, which pose serious challenges related to the admission of children with developmental disabilities

✓ *Support for parents of children with special educational needs – G7-9, G7-23, G7-33.*

The articles look at some modern approaches to supporting children with SEN and their families in the context of inclusive education. The role of the family in the process of education and socialization of children and students with special educational needs in a general education environment is correctly substantiated. Emphasis is placed on the importance of cooperation between kindergarten/school and parents and the idea of developing partnerships with the families of children with special educational needs for the effective implementation of their educational process is defended. In this context, useful recommendations for dealing with negative parental emotions are presented. Important issues related to the care, upbringing, therapy and education of children with special educational needs are discussed. Models (programs) for early help and support are available. The possibilities of the children to play in the home environment are researched and analyzed. The main components of the gaming environment are discussed. The results of a pilot study on the attitude of parents to the role of children's play with special educational needs have been presented.

The publication activity submitted for the competition by Ch. Assistant Professor Dr. Penka Shapkova proves her to be a consistent and correct researcher of important issues in the field of special pedagogy.

Information about the **contributions** (scientific, scientific-applied, practical) is contained in the self-assessment made by the candidate Penka Shapkova, who displays the contribution points of her publications (reference with evidence, appendix №14):

I firmly agree with all the above contributions, which are undoubtedly the personal work of the candidate.

As far as the **citations are concerned**, extensive evidence has been enclosed to the documents as two appendices – by the Department of Bibliographic and Information Services. Interlibrary Loan of the National Library „St. St. Cyril and Methodius”. These citations come to a total of 17 and were both in Bulgarian and foreign scientific journals as well as in a reference for fulfillment of the minimum requirements, where they are indicated in indicator D12 – 7 citations and in indicator D13 – 2 citations. The enclosed proof of citation is quite sufficient and covers a wide range of time.

4. Critical remarks and recommendations

I have no critical remarks regarding documentation and publications in the competition. I appreciate all the scientific production of the candidate participating in the competition.

5. Personal impressions

My personal impressions of Chief Assistant Professor Dr. Penka Shapkova are extremely positive. The colleague makes an impression of a responsible, purposeful and ambitious researcher and lecturer. Combining high professionalism, academic behavior and goodwill, she shares her expertise with students, with the college, with those interested.

Conclusion

The candidacy of Chief Assistant Dr. P. Shapkova for „Associate Professor” in the professional field 1.2. Pedagogy (Special pedagogy – Pedagogy of children with intellectual disabilities) fully complies with all requirements of the Law on the Development of Academic Staff in the Republic of Bulgaria and the Regulations for its implementation. The overall research, teaching and project activities of the candidate in the field of special pedagogy, as well as his high academic and professional activity, establish him as a respected teacher, colleague and scientist. In the process of her professional development, Chief Assistant Dr. P. Shapkova has gone through all stages in the hierarchy of scientific growth: assistant, senior assistant, chief assistant and doctor of special pedagogy.

The candidate in the competition has submitted a sufficient number of scientific papers. There are scientific as well as applied contributions in her works. The work of Chief Assistant

Dr. P. Shapkova as a lecturer and author of scientific literature prove her responsible attitude to learning.

Having acquainted with the submitted materials and scientific papers for the competition and analysis of their significance and their scientific and applied contributions, along with my personal impressions, is a grounds to give **a positive assessment** and propose to the esteemed Scientific Jury to recommend the Faculty Council at the Faculty of Education and Arts **to award Ch. Assistant Professor Dr. Penka Todorova Shapkova-Taneva** the academic position of „Associate Professor” at Sofia University „St. Kliment Ohridski” in the field of higher education Pedagogical sciences, professional field 1.2. Pedagogy (Special pedagogy – Pedagogy of children with intellectual disabilities).

29.11.2020 г.

Shumen

Reviewer:

/prof. dr. Snezhana Nikolova/